

Таким чином, діяльність Папських рад як особливих відомств Римської курії націлена на виконання поставленим перед ними Римським Папою різноманітних пріоритетних завдань церковного характеру і надання відповідної допомоги у служінні Римського Понтифіка.

1. *Кодекс канонического права* [пер. с латинського А.Н. Коваля]. – М.: Институт философии, теологии и истории св.. Фомы, 2007. – С. 169. 2. Там само. – С. 156-158. 3. *Юркович И.* Каноническое право о народе Божиим и о браке / Юркович И. – М.: «Истина и Жизнь», 2000. – С. 81-88. 4. *La Curia Romana nella Costituzione apostolica «Pastor Bonus»* / A cura di P.A. Bonnet e C. Gullo. Citta del Vaticano. – 1990. 5. *Storia del Concilio Vaticano II* // Diretta da G. Alberigo. Bologna, 1995-99. 4 vol. 6. *Tutti i principali documenti: Latino-italiano.* Citta del Vaticano. – 2002. 7. *Preziosi E.* Obbedienti in piedi: La vicenda dell’Azione Cattolica in Italia / Preziosi E. – Torino, 1996. 8. *Christifideles laici: О призвании миссии мирян в Церкви и мире.* – М., 1998. 9. *Encyclopedia dei Papi.* Roma, 2000. 3 vol. – P.593-608. 10. *L’Ottavario per l’unita dei cristiani: Documenti e discorsi (1955-1978).* – Brescia, 1998. 11. *Декрет об екуменизме (Unitatis redintegratio)* // Документи II Ватиканского Собора. – Paoline, 2004. – С. 170–191. 12. *Пастырская Конституция о Церкви в современном мире (Gaudium et spes)* // Документи II Ватиканского Собора. – Paoline, 2004. – С. 506-517. 13. *Декрет о средствах массовой коммуникации (Inter mirifica)* // Документи II Ватиканского Собора. – Paoline, 2004. – С. 61-72. 14. *Del Re N.* Mondo Vaticano, Citta del Vaticano. –1995. – P. 373-391.

УДК: 341.456; 341.232

В. Г. ПЯДИШЕВ

ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ЦИВІЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ООН ІЗ ГУМАНІТАРНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ В ЗОНАХ ЛОКАЛЬНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ

Стаття присвячується питанням підвищення ефективності діяльності цивільної поліції ООН у складі міжнародних операцій з підтримання миру шляхом вдосконалення взаємодії з гуманітарними організаціями. На підставі особистого досвіду і дослідження публікацій уточнені інтереси і проблеми цивільної поліції ООН при взаємодії з гуманітарними організаціями. Встановлено інтереси гуманітарних організацій і небезпеки для них при взаємодії з цивільною поліцією ООН. На підставі зазначеного вперше визначено мету взаємодії для обох партнерів. З урахуванням виявлених проблем і небезпек на шляху досягнення поставлених цілей вперше визначено конкретні завдання щодо підвищення ефективності та безпеки зазначеної взаємодії. Також визначено міжнародно-правові заходи, які слід вжити для втілення в життя зазначеної ефективної і безпечної взаємодії цивільної поліції ООН і гуманітарних організацій.

Пядышев В.Г. Совершенствование взаимодействия гражданской полиции ООН с гуманитарными организациями в зонах локальных вооруженных конфликтов: международно-правовые и организационные аспекты

Статья посвящается вопросам повышения эффективности деятельности гражданской полиции ООН в составе международных операций по поддержанию мира, пу-

© ПЯДИШЕВ Володимир Георгійович – кандидат технічних наук, доцент, магістр права, доцент Одеського державного університету внутрішніх справ, полковник міліції

тем совершенствования взаимодействия с гуманитарными организациями. На основании личного опыта и исследования публикаций уточнены интересы и проблемы гражданской полиции ООН при взаимодействии с гуманитарными организациями. Установлены интересы гуманитарных организаций и опасности для них при взаимодействии с гражданской полицией ООН. На основании указанного впервые определены цели взаимодействия для обоих партнеров. С учетом выявленных проблем и опасностей на пути достижения поставленных целей впервые определены конкретные задачи по повышению эффективности и безопасности указанного взаимодействия. Также определены международно-правовые меры, которые следует предпринять для воплощения в жизнь указанного эффективного и безопасного взаимодействия гражданской полиции ООН и гуманитарных организаций.

Pyadyshev Volodymyr. Improving cooperation of un civilian police with humanitarian organizations in the areas of local armed conflicts: international legal and organizational aspects

The article is dedicated to increasing the efficiency of the UN civilian police activity as part of international peacekeeping operations through improving cooperation with humanitarian organizations. Based on personal experience and publications research, interests and concerns of UN civilian police in cooperation with humanitarian organizations were specified. Interests of humanitarian organizations and the danger to them in the cooperation with the UN civilian police were also established. On the basis of this, the goals for both partners in the interaction were defined for the first time. In view of the identified problems and risks in the way to the achievement of the goals, the specific objectives to improve the effectiveness and safety of this cooperation were determined for the first time. International legal measures to be taken for implementing the said effective and safe cooperation of UN civilian police and humanitarian organizations were also specified.

Протягом двох останніх десятиріч суттєво змінився характер локальних збройних конфліктів у світі. Більшість з них сьогодні є внутрішніми. Отже на першу лінію боротьби з ними у складі міжнародних операцій з підтримання миру (далі – МОПМ) замість військових було висунуто цивільну поліцію ООН (далі – ЦП ООН). Держава Україна з розумінням ставиться до справи боротьби із зазначеними джерелами небезпеки у світі¹. Отже працівники правоохоронних органів України беруть участь у врегулюванні найбільш небезпечних локальних збройних конфліктів.

Хоча ера МОПМ розпочалася ще у 1948 р., лише у 1997 р. на катастрофічне становище цивільного населення, котре протягом конфліктів несе найбільші втрати, світова спільнота нарешті звернула увагу у вигляді заяви Голови Ради Безпеки ООН «Захист та надання гуманітарної допомоги біженцям та іншим особам в обстановці конфліктів»². Загрози для цивільного населення різноманітні і динамічні: навмисні вбивства, атаки на цивільні об'єкти, такі як школи та лікарні, згвалтування, вербування дітей-солдатів, а також ухилення винних від притягнення до відповідальності, та відсутність підтримки жертв. Отже з 1999 р. МОПМ у своїх мандатах мають чіткі вказівки про необхідність захисту цивільних осіб, що знаходяться під загрозою. Уявилося, що термін «захист цивільного населення» несе різний зміст для військових, поліції та діячів гуманітарного напрямку. Проте він має три невід'ємні ключові компоненти: 1) дотримання всіма сторонами конфлікту норм міжнародного гуманітарного права та прав людини; 2) пом'якшення або зменшення загрози та вразливості цивільного населення; 3) у довгостроковій перспективі – створення захисного середовища, в тому числі зміцнення потенціалу держави, що приймає МОПМ, та місцевих громад.

Слід зазначити, що досі міжнародні сили підтримання миру часом були дуже зневажливі до того внеску, який гуманітарні організації (далі – ГО) можуть внести до безпеки цивільного населення. Проте, хоча ГО не можуть забезпечити ступінь фізичного захисту, котрий можуть здійснити поліція або військові суб'єкти, вони роблять багато шляхом самовідданої захисної діяльності та через включення питань захисту в рамки їх загальних гуманітарних програм. Отже так звану «концепцію інтеграції», тобто ідею поєднання зусиль міжнародних військових та поліцейських з можливостями ГО ще у 1997 р. було введено Генеральним Секретарем ООН з метою забезпечити більш високий ступінь узгодженості між підрозділами ООН³.

Від того пройшло півтора десятиріччя, протягом яких було встановлено, що зазначене поєднання приховує в собі чинники, неврахування котрих може не тільки значною мірою погіршити результати сумісної діяльності та результати роботи окремо ГО щодо покращення стану цивільних осіб в зонах МОПМ, але й навіть піддати загрозі життя працівників ГО.

Зі списку дисертаційних досліджень, котрі протягом 2000-2010-х років в Україні за релевантними напрямками здійснили автори: О.А. Делінський⁴, В.І. Мотиль⁵, К.В. Барсуков⁶, С. Р. Федина⁷ та інші, – темі наданої статті найбільш відповідають роботи О.В. Балдинюка «Гуманітарна діяльність ООН у контексті врегулювання збройних конфліктів (1990-2000 рр.)»⁸, О.О. Теличкіна «Правоохоронна діяльність у сфері забезпечення міжнародного миру і безпеки: організаційно-правові засади»⁹ та В.О. Заросила «Адміністративно-правове забезпечення участі працівників органів внутрішніх справ України у міжнародній миротворчій діяльності»¹⁰.

Проте питання забезпечення ефективної та безпечної взаємодії цивільної поліції з ГО та організаціями захисту прав людини (далі – ОЗПЛ) в зонах МОПМ залишилися поза межами зазначених досліджень.

1. ДІЯЛЬНІСТЬ ГО ТА ОЗПЛ В ЗОНАХ МОПМ

1.1. Основна ознака ГО – принципи їх діяльності.

Багато з видів сьогоденної міжнародної діяльності, пов'язаної з реагуванням світової спільноти на конфлікти, традиційно називаються "гуманітарними". Проте таке широке тлумачення терміну «гуманітарні» може розмити та нівелювати сприйняття особливого характеру ГО, який вимагає, особливо в конфліктних ситуаціях, скрупульозного дотримання низки основних принципів. У 1997 р. Президент Міжнародного Комітету Червоного Хреста Корнеліо Соммаруга так визначив ці принципи: гуманність, неупередженість і нейтралітет¹¹.

Принцип гуманності забезпечує наступні ознаками операцій: 1) гуманітарна допомога не повинна містити будь-яких елементів, котрі можуть бути корисними у військових діях; 2) гуманітарна діяльність, спрямована тільки на полегшення страждань; 3) гуманітарна діяльність, за самою своєю природою, ніколи не може бути примусовою.

Принцип неупередженості вимагає не створювати ніякої дискримінації за ознаками раси, національності, релігії, політичних переконань чи будь-яких інших аналогічних критеріїв. Відсутність дискримінації, як основного компоненту неупередженості, вкрай важко забезпечити в ситуаціях, коли доводиться здійснювати примусові заходи, такі, як введення економічних санкцій, або навіть застосувати військові сили. У таких ситуаціях для ГО особливо важливо підтримувати чітке розмежування і уникати тісного зв'язку зі збройними силами – для того, щоб розвіяти будь-які підозри у співучасті, тобто у відсутності неупередженості.

Принцип нейтралітету передбачає не обирати чиюсь сторону у військових діях та не брати участі у будь-який момент у суперечках політичного, релігійного чи ідеологічного характеру.

1.2. Напрями діяльності ГО та ОЗПЛ в зонах МОПМ

З багатьох організацій, працівники котрих самовіддано працюють в зонах МОПМ, наведемо декілька помітних прикладів.

Міжнародний Комітет Червоного Хреста (далі – МКЧХ) було створено у 1863 р. Він працює по всьому світу для надання гуманітарної допомоги особам, що постраждали від конфліктів і збройного насильства та для сприяння законам, які захищають жертв війни. Сьогодні МКЧХ працює в багатьох країнах світу, зокрема в зонах МОПМ. Наприклад, в Судані МКЧХ почав працювати в 1978 р. Здійснюється допомога особам, котрі постраждали в наслідку конфлікту в Дарфурі. Населення забезпечується насінням, сільськогосподарськими знаряддями, продуктами харчування і водою. Відновлюються контакти між людьми, розділеними в результаті бойових дій. МКЧХ також сприяє розвитку міжнародного гуманітарного права та захисту цивільних осіб, постраждалих внаслідок конфлікту¹².

«Лікарі без кордонів» – це міжнародна медична гуманітарна організація, котру створено лікарями та журналістами у Франції в 1971 р. Вона надає надзвичайну допомогу особам, що постраждали від війни, епідемії, голоду, стихійного лиха та техногенних катастроф, або районам, де немає медичного обслуговування. Організація надає цю допомогу всім людям, незалежно від їх раси, релігії чи політичних переконань. У 1999 р. «Лікарів без кордонів» було удостоєно Нобелівської премії миру. Звичайно, організація працює в зонах МОПМ. Отже на Гаїті тільки протягом 2012 р. вона лікувала 12000 хворих на холеру в п'яти центрах з лікування цієї хвороби¹³. У Дарфурі представники організації у складі 2000 працівників беруть активну участь у наданні медичної та аварійно-рятувальної допомоги у всіх трьох штатах складу країни. Вони надають дієвої допомоги сотням тисяч осіб, переміщених в результаті бойових дій у всьому регіоні. Отже, «Лікарі без кордонів» мають унікальну інституціональну обізнаність про події в Дарфурі. Вони також залучені до активної діяльності у Чаді¹⁴.

Фонд порятунку дітей, більше відомий як організація «Захистимо дітей», є активною міжнародною неурядовою організацією (далі – МНУО), яка сприяє захисту прав дітей, забезпечує різнопланову допомогу та підтримку дітей у країнах, що розвиваються. В зоні МОПМ в Конго команди організації «Захистимо дітей» у 24 спеціалізованих центрах займаються виявленням та лікуванням дітей з симптомами недоїдання у всьому регіоні. Ця МНУО також здійснює просвітництво місцевих громад щодо гігієни здорового харчування та щодо визначення симптомів недоїдання в дитини¹⁵. У Сьєрра-Леоне на терені МОПМ організація «Захистимо дітей» забезпечує, у першу чергу, потреби в захисті великої кількості дітей, постраждалих від війни, в тому числі розлучених з родинами, та дітей, пов'язаних з військовими силами. Вона також забезпечує екстрену допомогу і допомоги дітям, переміщеним в наслідку конфліктів. Виникають також нові теми, що об'єктивно поширюють діяльність організації стосовно питань охорони здоров'я, ВІЛ/СНІД, а також стосовно захисту та забезпечення прав вразливих дітей, та не тільки тих, що постраждали від війни. До того ж, у квітні 2010 року організація розпочала там свою «Ініціативу безкоштовної охорони здоров'я», яка спрямована на медичну допомогу 460 000 жінок і на збереження життя одному мільйону дітей¹⁶.

Міжнародне агентство «Всесвітня Допомога» надає допомоги постраждалим від бідності, хвороб, голоду, війн, стихійного лиха і переслідувань. Зазвичай працює в зонах МОПМ. Наприклад, у кількох громадах Дарфура, завдяки впровадженню проекту цієї організації «Чиста вода» отримують воду належної якості 80000 людей, майже половина з котрих у наслідку збройного конфлікту є внутрішньо переміщеними особами¹⁷.

Організація «Міжнародна Амністія» так визначає своє призначення: «Поки кожна людина не зможе користуватися всіма своїми правами, ми будемо продовжувати наші зусилля. Ми не зупинимося доти, поки всі не зможуть жити гідно, поки голос кожного не буде чути, поки ніхто не страждатиме від тортур або страсти»¹⁸. «Міжнародна Амністія» – одна з тих МНУО, самовіддана робота котрих сприяла зверненню уваги світової спільноти на вкрай тяжке становище цивільного населення, зокрема жінок, в зонах МОПМ.

1.3. Основна проблема діяльності ГО в зонах МОПМ – небезпека та необхідність захисту.

Згаданий вище К. Соммаруга наводив факти загибелі співробітників ГО у 1996–1997 рр.: трьох делегатів МКЧХ вбито у Бурунді, п'ятьох медсестер і делегата МКЧХ – у Чечні, медичного персоналу організації «Лікарі світу» та спостерігачів ООН за дотриманням прав людини – в Руанді. Він також звертав увагу, що робота ГО стала більш небезпечною в умовах відсутності рішучих політичних дій.

Результати ескалації атак на ГО та загибелі їх працівників протягом подальшого часу у 2010 р. відбилися у наступному висновку: «За останні кілька років, цивільні особи все частіше стають жертвами конфліктів. Міжнародне гуманітарне право поважається все менше і менше... Все більше посилюється тенденція – закрити двері гуманітаріям, щоб не давати їм допомагати жертвам»¹⁹. Отже, Протягом 2013 р. лише у Афганістані відбулися: вбивство працівників офісу МКЧХ у Джелалабаді, напад на гостьовий будинок Міжнародної організації з міграції у Кабулі, двох працівників Афганського Червоного Півмісяця вбито в Джаузджані²⁰. Більш ніж на 60% інцидентів, пов'язаних з доступом до об'єктів гуманітарної допомоги та зафіксованих в Південному Судані в 2012 р., було віднесено до прямого насильства (чи погрози його застосування) на гуманітарних працівників, активи й приміщення. Протягом року, принаймні, 61 співробітник ГО зазнав нападу з боку сил безпеки держави (!). Приміщення установ охорони здоров'я та освіти було зайнято, розграбовано і зруйновано²¹.

При цьому цільові атаки на гуманітарні організації надають вкрай небажаний вплив на здоров'я і добробут населення, особливо у віддалених районах і районах, які найбільше постраждали в результаті конфлікту та гостро потребують на допомогу. У зазначених умовах гуманітарні організації змушені подвоїти свої зусилля, щоб побудувати конструктивні відносини з владою: з міністерством з гуманітарних питань, з комісіями допомоги і реабілітації та з поліцією.

2. ПІДСТАВИ ДЛЯ ВЗАЄМОДІЇ ГО ТА ОЗПЛ З ЦП ООН

2.1. Корисність для організацій захисту прав людини та гуманітарних організацій від взаємодії з цивільною поліцією ООН.

По суті, достатньою підставою для здійснення взаємодії ГО із ЦП ООН є повна нездатність ГО захищати себе від атак злочинних угруповань. Відносно працівників ГО відбуваються найрізноманітніші злочини. До того ж, склади і каравани гуманітарної допомоги з провізією, тощо, призначеної для мінімального забезпечення осіб, які перебувають у зонах збройних конфліктів на межі голодної

смерті, є безпосередньою приманкою для місцевих (та навіть закордонних) кримінальних угруповань.

Ще однією причиною для координації дій ГО і ЦП ООН є ситуації, коли їх одночасна активна робота на території є неминучою. У цьому випадку нескоординована діяльність обох організацій буде створювати їм взаємні перешкоди. Прикладом екстреної та невідкладної діяльності одночасно структур МОПМ, зокрема ЦП, та гуманітарних організацій з'явилися події на Гаїті, де у наслідку землетрусу, який стався 12 січня 2010 р. під час роботи в країні МОПМ, загинуло більше 270 000 людей, більше 250 000 будівель було зруйновано, понад мільйон людей залишилися жити на вулиці чи в громадських місцях, і понад 4000 небезпечних злочинців бродили вулицями. Більше 3 млн. людей виживали лише, отримуючи раціони харчування та іншу допомогу з рук більш, ніж 70 гуманітарних організацій під прикриттям ЦП ООН та інших структур МОПМ²².

Не можемо не помітити, що і в самих ГО не все з дотриманням прав людини йде просто. Більше того, те, що там іноді відбувається, є вищим ступенем цинізму. У 2002 р. доповідь Управління Верховного комісара ООН у справах біженців та організації «Рятуємо Дітей – Велика Британія» довела до уваги міжнародної спільноти проблему сексуальної експлуатації та наруги над дітьми з боку гуманітарних працівників. Відповідно до доповіді, в участі у сексуальній експлуатації жінок і дітей фігурують 42 установи з надання допомоги, у тому числі Управління Верховного комісара ООН у справах біженців²³.

Стосовно виявлення подібних фактів у роботі ГО, розраховувати можна тільки на спостережну діяльність організацій по захисту прав людини (далі – ОЗПЛ). Останні, у свою чергу, для безперешкодного здійснення цієї діяльності потребують підтримки з боку ЦП ООН.

2.2. Корисність для цивільної поліції ООН від взаємодії з гуманітарними організаціями та організаціями захисту прав людини.

Інформація, котру добувають ОЗПЛ про порушення прав людини в зоні МОПМ, має сприйматися ЦП ООН як найважливіший чинник, що визначає необхідність роботи з такими організаціями. Незважаючи на розвинену мережу ЦП ООН в зонах МОПМ на території колишньої Югославії (зокрема, в Боснії і Герцеговині та в Косово), саме ОЗПЛ виявили і звернули увагу світової громадськості на жахливі злочини проти жінок (в основному, викрадених з інших країн), що примушувалися до нещадної сексуальної експлуатації. Сигнали саме від ОЗПЛ послужили поштовхом до орієнтації роботи ЦП ООН в напрямку боротьби з даними злочинами. У результаті, за рішенням резолюцій Ради Безпеки ООН, у складі ЦП всіх МОПМ почали створюватися підрозділи по боротьбі з торгівлею людьми та проституцією²⁴.

На відміну від ЦП ООН, ГО мали і мають у своєму розпорядженні засоби, зокрема, притулки для утримання жертв зазначених злочинів на час проведення слідчих дій і суду. Саме ГО надають фахівців-психологів для виведення жертв зазначених злочинів з психологічної кризи. Крім цього, вказані організації почали надавати економічне та інше сприяння ЦП ООН в репатріації жінок – жертв зазначених злочинів.

Разом з тим, ОЗПЛ першими донесли до світової громадськості факти злочинних дій корумпованої місцевої поліції в зонах МОПМ стосовно місцевого населення інших етнічних, релігійних та ін. груп населення, тим самим через керівництво ООН активізуючи ЦП ООН до викорінення зазначених дій у складі місцевої поліції.

Саме ОЗПЛ розкрили факти залучення окремих представників (навіть цілих підрозділів) МОПМ до злочинного бізнесу, починаючи від протегування підпільного бізнесу проституції на Балканах²⁵ і закінчуючи контрабандою наркотиків, слонової кістки, алмазів та ін. в Африці²⁶.

І не дивно, що це було розкрито не представниками самої ООН, але працівниками ОЗПЛ, оскільки мало яка організація в змозі добровільно відмовитися від принципу «не виносити сміття з хати». Отже, саме діяльність ГО і ОЗПЛ сприяє активізації роботи міжнародного складу МОПМ щодо самоочищення.

Таким чином, конструктивна взаємодія між ЦП МОПМ, з одного боку, та ГО і ОЗПЛ, з іншого боку, вкрай необхідна для підвищення ефективності МОПМ. Однак, організувати таку взаємодію вельми непросто.

3. ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ВЗАЄМОДІЇ ЦИВІЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ООН З ГУМАНІТАРНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ

3.1. Проблеми, що виникають у гуманітарних організацій від взаємодії зі службами міжнародної операції з підтримання миру

Ще в 1999 р. К. Соммаруга позначив ряд проблем, які виникають перед ГО при інтегруванні її діяльності до складу МОПМ: «небезпека того, що гуманітарні зусилля інтегруються до політичного процесу, полягає у тому, що вони самі стають політизованими. Отже виникає необхідність забезпечити чітку відокремленість політичних зусиль з врегулювання конфліктів та необхідної військової підтримки – від гуманітарної діяльності, яка не має бути підпорядкована політичним цілям операції з підтримання миру». З плином років проблеми не згасли. Наведемо приклад з 2012 р., коли поєднання (чи лише сумісне сприйняття місцевими мешканцями) діяльності МОПМ з діяльністю ГО призводить до обструкції останньої. В грудні 2011 р. Аль-Шабааб (сомалійське повстанське угруповання) випустило прес-реліз, згідно з яким «Організація Об'єднаних Націй ... шляхом фінансування кенійської операції підтвердила свою повну прихильність підтримці кенійського вторгнення в Сомалі... Тому ми не визнаємо Об'єднані Нації або будь-яку з їх інституцій та філій, як законну владу, що призначена керувати справами нашої нації». У країні, де 4 мільйони людей все ще страждають від конфліктів і голоду, таке повідомлення завдало тяжкого удару по зусиллям працівників ГО рятувати життя людей.

У 2011 р. департаменти ООН: Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, Департамент операцій ООН з підтримання миру (ДОПМ) та Департамент політичних питань, – здійснили спільну спробу оцінити ризики та можливості які створює інтеграція діяльності ООН на прикладі МОПМ у кількох країнах: в Афганістані, Сомалі і Демократичній Республіці Конго. Вони прийшли до наступних висновків: 1) мандати ГО полягають у тому, щоб нейтральним, незалежним і безстороннім чином надавати допомогу всім людям, котрі її потребують, хто б і де б вони не були; 2) однак, на практиці працівники ГО часто повинні працювати пліч-о-пліч з миротворцями ООН, і пояснювати, що в них різні мандати, може бути серйозною проблемою; 3) особливо складно уникнути злиття різних мандатів ООН в умовах тривалого конфлікту, та якщо ООН проводить політику структурної інтеграції; 4) хоча інтеграція – це неминучість, не слід допускати, щоб вона перешкоджала ефективному наданню гуманітарної допомоги тим, хто її потребує²⁷.

3.2. Проблеми, що виникають у цивільної поліції ООН при взаємодії з гуманітарними організаціями

Незважаючи на те, що з 1999 р. стурбованість міжнародної спільноти про захист цивільних осіб міцно вкоренилися у високому рівні політичної риторики, сьогодні поліцейські (та особливо військові) досить смутно розуміють, що саме має містити їх мандат щодо забезпечення захисту цивільних осіб. Отже, на рівні доктрини, ДОПМ збільшив загальний рівень керівництва, і визнає, що захист цивільного населення має стати частиною "основної справи" операції. Тим не менш, він як і раніше не надає інструкцій про те, яким чином цей мандат щодо захисту цивільних осіб має трансформуватися в конкретні завдання і заходи²⁸. Інакше кажучи, цивільній поліції (та військовим ООН) не роз'яснені питання, яким чином здійснювати захист ГО, наприклад, підрозділів представництва Червоного Хреста, чи Всесвітньої продовольчої програми при виконанні ними їхньої діяльності «у полі», коли вони максимально піддаються небезпеці нападу з боку кримінальних угруповань, та при цьому не скомпрометувати незалежність зазначених ГО від політичного курсу ООН, котрий сили, що є в опозиції місцевому урядові, вважають упередженим.

4. ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ ВЗАЄМОДІЇ ЦИВІЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ООН З ГУМАНІТАРНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

Згаданий К. Соммаруга у 1999 р. також теоретично визначив принципи взаємодії та співпраці ГО і міжнародних сил підтримки миру:

1) операції щодо підтримання миру, і особливо щодо примусу до миру, повинні чітко відрізняються за своїм характером від гуманітарної діяльності. Силіві структури не повинні брати безпосередньої участі у гуманітарній діяльності, оскільки це у свідомості влади і населення пов'яже цілі гуманітарних організацій з політичними або військовими цілями, що виходять за рамки гуманітарних проблем;

2) гуманітарна діяльність призначена не для розв'язання конфлікту, але для захисту людської гідності і для порятунку життя. Вона не повинна бути інструментом для маскування відсутності рішучості вжити відповідні політичні дії, або для компенсації неповноцінності зазначених дій;

3) надання гуманітарної допомоги не повинно бути пов'язано з прогресом в політичних переговорах, або з іншими політичними цілями.

Вже у 2010 р. працівник Управління ООН з координації гуманітарних питань Н. Беннет, спираючись на досвід «Оксфордського комітету допомоги тим, що голодують», щодо взаємодії з міжнародними силовими структурами, звертає увагу на необхідність покращення керівництва і координації при збереженні незалежності та неупередженості. При цьому він рекомендує точки можливої взаємодії:

1) здійснювати обмін передовим досвідом, зокрема досвідом щодо оцінювання успішності операцій по захисту цивільного населення;

2) брати участь у навчанні силових структур у цьому напрямку на стадії їхньої підготовки до участі у МОПМ;

3) сприяти зворотному зв'язку – тобто отриманню даних щодо оцінки населенням діяльності МОПМ по захисту цивільного населення;

4) не погоджуватися на проведення «операцій швидкого впливу», при яких у свідомості місцевого населення змішуються ролі гуманітарних агентств і силових структур²⁹.

На нашу думку, відповідно до вказаного та з урахуванням основного призначення ЦП ООН на теренах МОПМ, цілі ЦП ООН щодо взаємодії з ГО та ОЗПЛ слід формулювати наступним чином:

1) забезпечити інформаційні канали для негайного одержання та повноцінного використання всієї інформації, котра потрапляє в поле зору ГО та ОЗПЛ – про оцінку ефективності МОПМ з боку місцевого населення, про діяльність місцевих кримінальних кіл, про можливі порушення прав людини працівниками складу МОПМ;

2) розумно використовувати можливості ГО та ОЗПЛ: приміщення, роботу фахівців-психологів, інше, – для роботи з потерпілими, тощо;

3) ретельно берегти від компрометування статус ГО та ОЗПЛ: самостійність, неупередженість, гуманність;

4) забезпечувати захист ГО та ОЗПЛ від посягань злочинних угруповань.

Вважаємо, що для досягнення вказаних цілей – телеологічних домінант ЦП ООН має виконувати наступні завдання, що створюють складний системний комплекс організаційно-правових та міжнародно-правових заходів, а саме:

1) ретельно вести облік всіх ГО та ОЗПЛ в регіоні операції;

2) виключити можливе компрометування незалежного статусу ГО та ОЗПЛ, уникаючи прямих зустрічей з ними, окрім моментів здійснення необхідного захисту;

3) при здійсненні патрулювань території регулярно, ретельно, але не демонстративно контролювати зовнішній вигляд приміщень штаб-квартир та польових офісів ГО та ОЗПЛ, одночасно здійснюючи замаскований телефонний чи радіоконтакт;

4) підтримувати з ними інформаційний зв'язок щодо повноцінного, але розумного (без загроз для ГО та ОЗПЛ) використання наступної інформації, що надходить до них: оцінка населенням діяльності МОПМ по захисту цивільного населення, всебічна інформація про кримінальну активність, інформація з боку ГО та ОЗПЛ щодо покращення взаємодії з ними, інформація про порушення прав людини з боку працівників МОПМ;

5) регулярно одержувати інформацію про час, місце і ступінь небезпеки операцій, котрі планують ГО та ОЗПЛ;

6) неподалік від місць зазначених операцій, але не безпосередньо там, про всяк випадок розташовувати сили, зокрема, підрозділи спеціального призначення, потрібні для відбиття можливого нападу;

7) цілі зазначеної присутності поліції ООН (цілеспрямована готовність до захисту ГО) маскувати, наприклад, під проведення навчань;

8) забезпечувати з одного боку підрозділи поліції ООН, з другого боку – сили ГО та ОЗПЛ – найсучаснішими технічними засобами для негайного виклику допомоги;

9) ЦП ООН підтримувати надійні зв'язки з військовими силами МОПМ для виклику малої авіації – у випадках, коли йдеться про напад на польові офіси ГО, куди автотранспорт ЦП ООН за обмежений час добратися не в змозі.

Для забезпечення неухильного виконання вказаних завдань і досягнення цілей, вони мають бути введені до мандатів ЦП ООН кожної МОПМ.

Для втілення в життя зазначених пропозицій об'єктивно необхідними є й міжнародно-правові заходи. Доцільність введення зазначених цілей і завдань щодо взаємодії з ГО до мандатів ЦП ООН необхідно обговорити на рівні керівництва зацікавлених департаментів ООН: Департаменту операцій з підтримання миру, Управління ООН з координації гуманітарних питань, Програми Добровольців ООН, – а також з керівництвом Міжнародного комітету Червоного Хреста. У разі схвалення вони мають пройти обговорення на Раді Безпеки ООН. Лише після

цього вони можуть бути введені до мандатів МОПМ, зокрема до мандатів ЦП ООН, відповідною Резолюцією ООН.

Резюмуючи викладене вище, треба дійти наступних висновків:

– хоча використання МОПМ для вирішення локальних збройних конфліктів було розпочато у 1948 р., лише через 50 років увагу світової громадськості було звернено до важкого становища цивільного населення у зонах МОПМ. Від початку МОПМ в зонах збройних конфліктів працюють численні ГО, значною мірою допомагаючи місцевому населенню, будучи беззахисними та піддаючись нападам кримінальних угруповань, вільно чи мимоволі одержуючи корисну для ефективності силових структур МОПМ інформацію. Тому концепція інтеграції – поєднання зусиль силових структур МОПМ та ГО, що виникла з 1999 р. є продуктивною та такою, що потребує реалізації;

– однак, майже одночасно керівництво ООН було стурбовано виявленою інформацією, що відверта спільна праця ГО з силовими структурами ОПМ компрометує принципи незалежності та неупередженості ГО в очах місцевого населення і окремих фракцій конфлікту, тим самим не тільки значно знижуючи ефективність гуманітарної діяльності, але й збільшуючи загрозу життю працівників ГО. Хоча увагу керівництва ООН про необхідність урахування цього при інтеграції діяльності ГО і силових структур МОПМ було звернено ще у 1999 р., силові структури МОПМ на теренах операцій досі не мають ясного уявлення, як здійснювати захист ГО та одержання від них інформації, при цьому не компрометуючи їхню незалежність та неупередженість;

– для забезпечення інформаційного супроводження останнього пропонується система чітких цілей інтеграції діяльності ГО та ЦП ООН, а також конкретних завдань щодо їх реалізації, тобто для організації захисту ГО та одержання від них необхідної інформації при одночасному виключенні компрометування принципів діяльності ГО: гуманності, незалежності, неупередженості;

– для доведення зазначеної системи цілей і завдань у якості вимог до всіх МОПМ пропонується ввести її до мандатів МОПМ на рівні Ради Безпеки ООН. Попередньо така система повинна пройти міжнародно-правове та технічне оцінювання у зацікавлених департаментах ООН, таких як: Департамент операцій з підтримання миру, Управління ООН з координації гуманітарних питань, Програма Добровольців ООН, – а також у керівництві Міжнародного комітету Червоного Хреста.

1. *Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 24 квітня 2009 року «Про Стратегію міжнародної миротворчої діяльності України»:* Указ Президента України № 435/2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/9454.html>. 2. *Statement by the President of the Security Council / United Nations Security Council (S/PRST/1997/34) 19 June 1997.* 3. *UN Integration and Humanitarian Space. An Independent Study Commissioned by the UN Integration Steering Group / [Victoria Metcalfe, Alison Giffen and Samir Elhawary] – Washington DC: Stimson Center, 2011. – P. 62.* 4. *Делінський О.А.* Європейська система безпеки: міжнародно-правові аспекти становлення і розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / О.А. Делінський. – Х., 2003. – 20 с. 5. *Мотиль В.І.* Гуманітарна інтервенція в міжнародному праві: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / В.І. Мотиль. – К., 2006. – 20 с. 6. *Барсуков К.В.* Адміністративно-правове забезпечення проходження служби працівниками органів внутрішніх справ у складі міжнародних миротворчих підрозділів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук / К. В. Барсуков. – К., 2010. – 20 с. 7. *Федина С.Р.* Концепції миру у міжнародних відносинах та їх ре-

алізація: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук / С. Р. Федина. – Л., 2010. – 19 с. **8.** *Балдинюк О.В.* Гуманітарна діяльність ООН у контексті врегулювання збройних конфліктів (1990 – 2000 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук / О.В. Балдинюк. – К., 2000. – 18 с. **9.** *Теличкін О.О.* Правоохоронна діяльність у сфері забезпечення міжнародного миру і безпеки: організаційно-правові засади: дис. ... д-ра юрид. наук / Теличкін О.О. – Х., 2004. – 428 с. **10.** *Заросило В.О.* Адміністративно-правове забезпечення участі працівників органів внутрішніх справ України у міжнародній миротворчій діяльності: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / В.О. Заросило. – К., 2009. – 40 с. **11.** *Sommaruga C.* Humanitarian action and peace-keeping operations [Electronic source] / Cornelio Sommaruga // International Review of the Red Cross. – 1997. – No. 317. – Access mode : <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/57jnj7.htm> **12.** *The ICRC in Sudan* [Electronic source] // International Committee of the Red Cross. – 23-10-2013. – Access mode: http://www.icrc.org/eng/where-we-work/africa/sudan/13.For_Haitians,_Cholera_Remains_a_Major_Public_Health_Problem [Electronic source] // *Medecins sans frontieres/ Doctors Without Borders*. – 2012.October 24,. – Access mode : <http://www.doctorswithoutborders.org/news/article.cfm?id=6362&cat=field-news> **14.** *An assessment of allegations of genocide in Darfur* / London: The European Sudanese Public Affairs Council. – P. 13 [Electronic source]. – Access mode : <http://www.espac.org/darfur/allegations-of-genocide.asp> **15.** *Bourdairre J.* Malnutrition big problem in DR Congo [Electronic source] / Jessica Bourdairre // Save the Children. – 2013, 24 April. – Access mode: <http://www.savethechildren.net/article/malnutrition-big-problem-dr-congo> **16.** *Readhead A.* Sierra Leone: Keeping children alive.Thousands of children continue to die from preventable diseases in Sierra Leone [Electronic source] / Alexandra Readhead // Aljazeera. – 2012, 21 Oct. – Access mode: <http://www.aljazeera.com/indepth/opinion/2012/10/2012101474535645556.htm> **17.** *Peace in Darfur?* [Electronic source] // World Relief. – 2012. – Access mod: <http://worldrelief.org/page.aspx?pid=2417> **18.** *About Amnesty International* [Electronic source] // Amnesty International. – 2008, 20 July. – Access mode: <https://www.amnesty.org/en/who-we-are/about-amnesty-international> **19.** *Tennant V.* Safeguarding humanitarian space: a review of key challenges for UNHCR [Electronic source] / Vicky Tennant, Bernie Doyle and Raouf Mazou // Policy Development and Evaluation Service, UNHCR. – 2000. February. – Access mode: <http://www.unhcr.org/4b68042d9.html> **20.** *Afghanistan: Attacks on humanitarian workers must end* [Electronic source] // Amnesty International Media Centre Press releases. – 2013, 30 May. – Access mode:<http://www.amnesty.org/en/for-media/press-releases/afghanistan-attacks-humanitarian-workers-must-end-2013-05-30> **21.** *Bennett N.* Humanitarian access in South Sudan [Electronic source] / Nicki Bennett // Humanitarian Exchange Magazine. – 2013, May. Issue 57. – Access mode: <http://www.odihpn.org/humanitarian-exchange-magazine/issue-57/humanitarian-access-in-south-sudan> **22.** *Humanitarian, Peacekeeping Chiefs Underscore Importance of Boosting Haiti’s rubble-clearance efforts, providing shelter, sanitation* [Electronic source] // Security Council 6274-th Meeting (AM). – 2010, 19 February. – Access mode:<http://www.un.org/News/Press/docs/2010/sc9865.doc.htm> **23.** *Humanitarian Relief and Peacekeeping Operations* [Electronic source] // The Virtual Knowledge Centre to End Violence against Women and Girls. – 2012. – Access mode: <http://www.endvawnow.org/en/articles/529-humanitarian-relief-and-peacekeeping-operations.html> **24.** *UNMIK-KFOR-OSCE Press Briefing: 06 Nov 2000* [Electronic source] // Relief Web – 2000, 06 Nov. – Access mode:<http://css.static.reliefweb.int/report/serbia/unmik-kfor-osce-press-briefing-06-nov-2000> **25.** *Protecting the human rights of women and girls trafficked for forced prostitution in Kosovo 2007* [Electronic source] // Amnesty International USA. – 2007. – Access mode:<http://www.amnestyusa.org/document.php?lang=e&id=1391B6E5EE9C8A9780256E7E0041EE72> **26.** *Kitty B.* United Nations Should Be Accountable For Peacekeeper Crimes [Electronic source] / Boss Kitty // Online magazine TruthHugger. – 2008. – April 27. – Access mode:<http://truthhugger.com/2008/04/27/united-nations-should-be-accountable-for-peacekeeper-crimes/> **27.** *Humanitarian Issues: Integrating peacekeeping and humanitarian work – how to make it work?* [Electronic source] // United

Nations Office for Coordination of Humanitarian Affairs. – 2012, 10 January – Access mode: <http://www.unocha.org/top-stories/all-stories/humanitarian-issues-integrating-peacekeeping-and-humanitarian-work—how-mak> **28.** United Nations Security Council Resolution 1265 (1999) 17 September 1999 [Electronic source] // Resolution 1265 (1999) Adopted by the Security Council at its 4046th meeting, on 17 September 1999. – Access mode: <http://unispal.un.org/UNISPAL.NSF/0/54C4EBF2D22090720525681100532442> **29.** Bennet N. International peacekeeping missions and civilian protection mandates: Oxfam's experiences [Electronic source] / Nicki Bennet // Humanitarian Exchange Magazine. – 2010, March 2010. – ISSUE 46. – Access mode: <http://www.odihpn.org/humanitarian-exchange-magazine/issue-46/international-peacekeeping-missions-and-civilian-protection-mandates-oxfams-experiences>

УДК 341.231.14

В. Г. ТРЕТЬЯКОВА

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРОФІЛАКТИКИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я ЛЮДСТВА ЯК ГЛОБАЛЬНОЇ БІОЕТИЧНОЇ ПРОБЛЕМИ

Погіршення психічного здоров'я населення планети набуває в сучасному світі небезпечно-масового і загрозливого для суспільства й подальшого існування людського генофонду характеру, перетворюючись на глобальну біоетичну проблему, яка вимагає від міжнародних організацій і законодавців різних країн прийняття скоординованих, комплексних і кардинальних правових заходів. Пропонується на виконання рекомендацій ВООЗ запровадження на міжнародному та національних рівнях законодавства про психічне здоров'я, а також розробка на міжнародному, регіональному та міжрегіональному рівнях – модельного законодавства про попередження і профілактику психонасильства та психотерору.

Ключові слова: міжнародно-правовий стандарт, психічне здоров'я, психотерор, глобальний, біоетичний.

Третьякова В.Г. Международно-правовые аспекты профилактики и обеспечения психического здоровья человечества как глобальной биоэтической проблемы

Ухудшение психического здоровья населения планеты приобретает в современном мире опасно-массовый и угрожающий для общества и дальнейшего существования человеческого генофонда характер, превращаясь в глобальную биоэтическую проблему, которая требует от международных организаций и законодателей различных стран принятия скоординированных, комплексных и кардинальных правовых мер.

Предлагается во исполнение рекомендаций ВОЗ введение на международном и национальных уровнях законодательства о психическом здоровье, а также разработка на международном, региональном и межрегиональном уровнях – модельного законодательства о предупреждении и профилактике психонасилия и психотеррора.

Ключевые слова: международно-правовой стандарт, психическое здоровье, психотеррор, глобальный, биоэтический.

Tretiakova Victoria. International legal aspects of mankind mental health prevention and provision as a global bioethical issue

© ТРЕТЬЯКОВА Вікторія Григорівна – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент, доцент Університету сучасних знань, Заслужений юрист України